

ARHIDIECEZA ROMANO-CATOLICĂ DE BUCUREȘTI ÎNTRE ROMÂNIA MARE ȘI REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ (1918–1948) DATE STATISTICE

Marius Oanță*

Abstract: *This study discusses the changes in the structure of the Roman-Catholic Archdiocese of Bucharest between 1918 and 1948; these changes affected both the religious life and the geographical borders imposed at the end of World War I, as well as the establishment of a new ecclesiastical province with its own bishopdoms – a situation that emerged because of the changes occurring in European states through international treaties. At the end of the Great War, it was imperative for Latin Catholic diocese boundaries to be reconsidered, all the more so since, after the war and the annexation of the historical territories, Greater Romania was born. As a result, parts of the Catholic ecclesiastical provinces which were under the jurisdiction of some archbishops in Hungary were then included in the Kingdom of Romania.*

Keywords: Archdiocese of Bucharest, Kingdom of Romania, Romanian Popular Republic, catholics, treaty

Preliminarii istorice

Prezentul studiu reflectă schimbările survenite la nivelul structurii Arhidiecezei Romano-Catolice de București, în perioada 1918–1948, atât cele de natură a afecta viața religioasă, cât și delimitările geografice impuse, la sfârșitul Primului Război Mondial, precum constituirea unei noi provincii ecleziale și arondarea de episcopii, situație datorată schimbărilor la nivelul statelor europene prin tratatele internaționale. La finalul Primei Conflagrații Mondiale, o nouă retrasare a granițelor diecezelor catolice de rit latin era imperios necesară, cu atât mai mult cu cât, după război și în urma alipirii teritoriilor istorice, ia naștere România Mare. Ca rezultat, părți ale provinciilor ecleziale catolice care funcționau sub jurisdicția unor arhiepiscopii aflate pe teritoriul Ungariei, au revenit Regatului României, situație în care episcopii rezidențiali nu mai puteau să își viziteze proprii credincioși. Drept consecință, s-a instituit un nou sediu metropolitan, în capitala țării, prin ridicarea Arhiepiscopiei latine de București la rangul de Mitropolie, împrejurare care a determinat rearondarea tuturor episcopiiilor acesteia. Astfel, Bisericile particulare, în trecut subordonate scaunelor primațiale – Kalocsa, Eger sau Lemberg, devin sufragane Mitropoliei de București¹. Această stare de fapt se perpetuează, cu intermi-

---

* Cercetător-doctorand, Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române din Cluj-Napoca, e-mail: mariusu1981@yahoo.com

¹ Episcopul rezidențial (diecezan) guvernează dieceza în nume propriu, în timp ce episcopul *administrator apostolic* o guvernează în numele Papei, el fiind numit în anumite situații de provizorat politic, conflicte militare, etc.

tențe, pe parcursul perioadei interbelice, fiind restructurate după schimbarea de regim, survenită în 1948, ocazie cu care sunt desființate abuziv trei dintre episcopii, și anume: Timișoara, Oradea Mare și Satu Mare; transformate în protopopiate. Dieceza de Iași, prin voința autorității este, la rândul ei, alipită Arhidiecezei de București. În fapt, Sfântul Scaun nu a desființat nicio dieceză, ele vor funcționa din punct de vedere administrativ ca și până la acel moment, fiind numiți în fruntea lor *ordinari substituiți* (când episcopii rezidențiali erau împiedicați – arestați, închiși) sau *ordinari diecezani clandestini* (când cei rezidențiali au decedat – *n.n.*, *M.O.*).

Circumscrierea diezelor catolice în granițele României Mari

În România, Biserica Catolică de rit roman este organizată într-o provincie metropolitană, cu sediul la București, unde ființează Arhiepiscopia Romano-Catolică de București, cu patru dieceze sufragane – Timișoara, Iași, Satu Mare și Oradea Mare – și o arhidieceză, la Alba Iulia, subordonată nemijlocit Sfântului Scaun². Până a se stabili noile frontiere ale Ungariei cu statele vecine și a se încheia tratatele din sistemul de la Versailles (1919-1920) funcționau, pe teritoriile aparținând Dublei Monarhii, Diecezele de Timișoara (Cenad), Alba Iulia, Oradea Mare și Satu Mare sub jurisdicția unor arhiepiscopii aflate pe teritoriul Ungariei, respectiv: Eger (*Archidioecesis Agriensis*) – Satu Mare și Kalocsa (*Archidioecesis Colocensis*) – Cenad, Alba Iulia (Transilvania) și Oradea Mare³. De asemenea, provincia istorică Bucovina fusese încorporată Arhidiecezei de Lemberg (*Archidioecesis Leopoliensi*)⁴. Totodată, credincioșii catolici de rit armean și cei bizantini din Regatul României, anterior făuririi Marii Uniri, precum și bisericile aferente funcționau sub jurisdicția arhiepiscopului latin de București⁵. Reîmpărțirile teritoriale se regăseau printre cele 14 puncte enunțate, la 8 ianuarie 1918, de către președintele american, Woodrow Wilson, și vizau tocmai obținerea păcii pe noi coordonate, altele decât cele care animau relațiile internaționale până la acel moment, potrivit principiului idealist și purtând numele celui care le enunțase⁶. Dintre acestea, doar opt puncte erau imperios de atins. Punctul 10 nu figura printre

² Cf. *Anuarul Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București 2014–2015*, București, Edit. Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București, 2014, p. 20–21. În conformitate cu Constituția Apostolică „Solemn Conventione”, Dieceza Romano-Catolică de Alba Iulia se afla printre sufraganele Arhiepiscopiei de București, situație care a încetat de fapt în anul 1991, când, din dispoziția Romei, devine arhiepiscopie sub jurisdicția Sfântului Scaun. Vezi și Arhiva Arhiepiscopiei Romano-Catolice de Alba Iulia (infra: AARCAI/ GYÉL), VII. 2/a, sertiul 5, Bulla Pontificalis „Quod satis constat” a papei Ioan Paul al II-lea, din 5 august 1991.

³ Cf. *Acta Apostolicae Sedis* (infra: AAS), XXII, vol. XXII, Roma, Typis Polyglottis Vaticanis, 1930, p. 382.

⁴ Idem.

⁵ Ionuț-Paul Strejeac, *Dezvoltarea comunității greco-catolice din București. Activitatea lui Demetriu Radu (1885–1898)*, „Pro Memoria”, VI, nr. 6, București, 2007, p. 146; Marius Oanță, *Administratura Apostolică Armeană. Misiunea mechtaristă armeano-catolică din Regatul României (1918–1944)*, supliment al revistei „Ararat”, martie 2016, p. 11.

⁶ Margaret Macmillan, *Paris 1919, Six months that changed the world*, New York, Random House Trade, 2003, p. 495–496.

măsurile obligatorii⁷. Acesta prevedea reajustarea frontierelor Ungariei, fapt care ar fi permis apariția statelor Cehoslovacia, Austria, Ungaria și Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor, precum și reîntregirea României⁸. Proiectul președintelui american, deși a fost intens mediatizat, a statuat adoptarea în întregime a doar patru puncte dintre cele paisprezece. Măsurile au condus la încheierea, la 4 iunie 1920, a Tratatului de la Trianon, atunci când noi teritorii au intrat în componența României Mari. Pentru a respecta prevederile acestuia se impunea necesitatea retrăsării granițelor diecezelor catolice, consemnând astfel schimbările survenite la nivelul structurii statelor europene, potrivit principiului autodeterminării naționalităților, măsurile influențând și viața cultică a episcopilor catolice. „Tratatele din 1919–1920 confirmau noile raporturi de forțe din Europa și desemnau o nouă hartă politică a bătrânului continent, care corespundea mai bine decât în trecut repartizării naționalităților și revendicărilor identitare ale popoarelor, dar nu aduceau nicio soluție la profunda zdruncinare a structurilor (economice, sociale, politice, instituționale) pe care războiul le provocase sau le accelerase”⁹.

Importantă în structurarea prezentei teme este, în consonanță cu Tratatul de la Trianon, partea a doua, articolele 27–35, care definește granițele Ungariei cu statele vecine, considerate învingătoare în Primul Război Mondial¹⁰. Aceste articole, prin implicațiile produse, au impus o nouă hartă a provinciei ecleziale din România, constituind totodată și premisele pentru încheierea, în formă solemnă, a unui acord între diplomația română și cea a Vaticanului. Sub aspect juridic, Biserica Catolică, deși neimplicată politic și fără să se numere printre beligeranți, a consimțit propunerile devenite parte ale tratatului, implicit ale unui principiu de drept internațional care viza abolirea dreptului medieval și introducea dreptului popoarelor la autodeterminare¹¹. Aceste două principii au stat la baza tratatelor care au avut ca finalitate încheierea unui tratat. Diplomația Sfântului Scaun, la negocierea Concordatului cu Regatul României, a ținut seamă de rearondările viitoarelor episcopii¹². Textul ce urma să fie publicat în *Monitorul Oficial* al României, dar și în *Acta Apostolicae Sedis*, buletinul oficial al Vaticanului, fusese convenit cu autoritățile române, și, după multe dezbateri, tratatul a fost parafat¹³. În cuprinsul acestuia se făcea referire la toate riturile

⁷ Vezi Ferdinand Foch, *L'armistice et la paix*, Paris, Librairie Plon, 1928, p. 122–126.

⁸ Idem.

⁹ Serge Berstein, Pierre Milza, *Istoria Europei, Secolul XX (până în zilele noastre)*, vol. 5, Iași, Institutul European, s.n., p. 10.

¹⁰ *Tratatul de Pace între Puterile Aliate și Asociate și Ungaria*, Protocol și Declarațiuni din 4 iunie 1920, București, Imprimeria Statului, 1920, nepaginat; „Monitorul Oficial al României” (s.n., M.O.) nr. 136, marți, 21 septembrie 1920, p. 4717–4721.

¹¹ Ion-Dumitriu Snagov, *România în diplomația Vaticanului (1939–1944)*, București, Edit. Europa Nova, 1999, p. 44. Despre pozițiile Bisericii Catolice legate de Concordat în noul Stat Român a se vedea și Raymund Netzhammer, *Episcop în România într-o epocă a conflictelor naționale și religioase. Ediție realizată de Nikolaus Netzhammer în colaborare cu Krista Zach*, 2 vol., București, 2005, Edit. Academiei Române și Adela Herban, *România-Vatican, 1920-1940: relații diplomatice*, 2002, Deva, Edit. Călăuza.

¹² Ion-Dumitriu Snagov, 1999, p. 30.

¹³ „Monitorul Oficial al României”, s.n., Partea 1, nr. 126, miercuri, 12 iunie 1929, p. 4479–4486. A se vedea și Ministerul Afacerilor Externe. Direcția Arhivelor Diplomatice – *România – Vatican. Relații diplomatice I. 1920-1950*, 2003, Edit. Enciclopedică, București, textul Concordatului p. 32–44, textul Procesului-verbal al Comisiei Concordatate, București, 6 august 1930, p. 67–71.

Bisericii Catolice, prezente în România, respectiv: latin, bizantin, armean și rutean¹⁴. Conform așteptărilor și potrivit acordului, granițele episcopilor nu trebuiau să depășească frontierele României, dar nici să fie administrate de un episcop rezidențial aflat pe teritoriul altui stat¹⁵. Deși nu era stipulat în Constituția Apostolică „Solemni Convenție”, cea care statua modificările survenite în urma aplicării în fapt a Concordatului cu statul român (1929), episcopiile catolice au început să funcționeze în interiorul granițelor țării, și anume: Administratura Apostolică de Timișoara [mai târziu Dieceza omonimă – *n.n.*, *M.O.*], succesoarea Diecezei de Cenad¹⁶, Dieceza de Transilvania, Dieceza de Oradea Mare și Satu Mare, unite „*aeque principaliter*” [de aceeași importanță – *n.n.*, *M.O.*]¹⁷. Cu excepția Diecezei de Transilvania, celelalte erau practic înjumătățite și pierdeau teritorii în afara granițelor țării.

O situație aparte o reprezintă Dieceza de Iași, aceasta urmând a fi întregită prin alipirea Bucovinei¹⁸ și, mai târziu, a Basarabiei, cea din urmă provincie dezlipită Diecezei de Tiraspol¹⁹. Toate aceste structuri ecleziale erau, în conformitate cu voința papei Pius al XI-lea, din 5 iunie 1930, și în acord cu Constituția „Solemni Convenție”, sufraganele Arhidiecezei Romano-Catolice de București. Totodată, fusese stabilit ca Arhidieceza să fie și sediul metropolitan pentru ritul latin²⁰. Deși *de jure*, Dieceza de Oradea Mare și Satu Mare²¹ fuseseră unite, „*in persona episcopi*” [în persoana episcopului – *n.n.*, *M.O.*], *de facto*, ambele aveau o

¹⁴ „Monitorul Oficial al României”, s.n., Partea 1, nr. 126, miercuri, 12 iunie 1929, p. 4479–4480.

¹⁵ AAS, XXI, vol. XXI, Roma, Typis Polyglottis Vaticanis, 1929, p. 443.

¹⁶ Claudiu Călin, *De la Dieceza de Cenad la cea de Timișoara sau de la Gerard de Sagredo la Augustin Pacha*, în *Filosofia Sfântului Gerard de Cenad în context cultural și biografic*, ed. Claudiu Mesaroș, Szeget, Edit. Jate Press, 2013, p. 126–127.

¹⁷ „Monitorul Oficial al României”, (s.n., *M.O.*) Partea 1, nr. 126, miercuri, 12 iunie 1929, p. 4480, art. 3 al Concordatului.

¹⁸ AAS, XXII, vol. XXII, Roma, Typis Polyglottis Vaticanis, 1930, p. 382. Vezi art. 2 al Concordatului, pct. B), alin. 4.

¹⁹ Cf. Dănuț Doboș, *Episcopul martir Marcu Glaser*, „Analecta Catholica”, II, nr. 2, 2006, Chișinău, p. 157.

²⁰ AAS, XXII, vol. XXII, Roma, Typis Polyglottis Vaticanis, 1930, p. 382.

²¹ Prin semnarea, în Trianon, la 4 iunie 1920, a tratatului omonim, și trasarea noilor frontiere, Dieceza de Satu Mare a fost împărțită în trei: 44 parohii, 80 preoți și aproximativ 75.000 enoriași reveneau României Mari; 44 de parohii, 70 preoți și 75.000 suflete au rezultat Cehoslovaciei; 14 parohii, 16 clerici, 13.000 credincioși au fost încorporați Ungariei. Cel de al doilea „arbitraj” de la Viena, din 30 august 1940, a marcat profund dieceza, fiind reunită, dar pentru un timp scurt, în granițele anterioare, pentru ca, după cel de-al Doilea Război Mondial, aceasta să fie scindată definitiv. Pentru o privire de ansamblu, vezi: <http://www.szatmariegyhazmegye.ro/ro/istoria-diecezei/> (accesat la 24 aprilie 2017). După cum notează Claudiu Călin, completând descrierea Diecezei de Timișoara, ca succesoare a celei de Cenad: „Sfârșitul Primului Război Mondial și efectele Tratatului de Pace de la Trianon din 1920 vor aduce cu sine nu doar împărțirea teritoriilor cândva aparținătoare regatului Ungariei, dar, pe plan local și împărțirea teritoriului vechii Dieceze de Cenad în trei părți diferite. Astfel, 33 de parohii și orașul Szeged vor rămâne în Ungaria, unde din 1923 se va afla de aici înainte și episcopul de Cenad, teritoriul devenind din anul 1982 Dieceza de Szeged-Csanád. O a doua parte a teritoriului diecezan va reveni Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor, cu 64 de parohii, având centrul la Becicherecul Mare (azi Zrenjanin), teritoriu organizat din anul 1988 în Dieceza de Zrenjanin. Cea mai mare parte a teritoriului vechii dieceze revine Regatului României, teritoriu numărând 163 de parohii cu centrul la Timișoara”. Cf. Claudiu Călin, 2013, p. 126–127.

structură proprie, funcționând ca și cum ar fi două dieceze separate: cu seminar propriu, catedrală, canonici, curie episcopală etc.²². Deși istoriografia contemporană le tratează ca fiind o singură dieceză, în fapt, drept rezultat al negocierilor dintre Vatican și autoritățile române, ele vor rămâne separate, dar având un singur episcop. Singurele dieceze care rămăneau, sub aspect administrativ ca și mai înainte, cuprinzând același teritoriu canonic, erau cele de București și Alba Iulia. Cea din urmă, printr-o notificare remisă de Nunțiatua Apostolică din România își schimbase titulatura, adică din numele provinciei Transilvania, lucru neobișnuit pentru structurile ecleziale catolice de rit latin, în Dieceza de Alba Iulia²³. Pentru punerea în executare a hotărârilor Sfântului Scaun și aplicarea Constituției „Solemni Conventione”, primind totodată și toate facultățile necesare, a fost mandatat Nunțul Apostolic în România, Angelo Maria Dolci, arhiepiscop titular de Hierapolis, în Siria²⁴. De asemenea, Dieceza de Iași și Arhidieceza de București trec din subordinea Congregației „De Propaganda Fide” „în dreptul comun”²⁵, urmând prescripțiile stipulate de *Codex Juris Canonici*²⁶.

Arhidieceza latină de București, Sediu metropolitan pentru episcopiile catolice de rit latin din România

Arhidieceza Romano-Catolică de București a fost instituită la 27 aprilie 1883, prin bulla papală „*Praecipuum munus*”, ocazie cu care Sfântul Părinte Leon al XIII-lea a ridicat Vicariatul Apostolic al Valahiei la rangul de arhiepiscopie²⁷. Tot cu acest prilej, episcopul de *Nicopolis ad Hystrum*, Monseniorul Ignatio Felice Paoli, care administra vicariatul mai sus-amintit, a devenit primul arhiepiscop al nou-înființatei structuri ecleziastice²⁸.

În timpul episcopatului lui Raymund Netzhammer (1905–1924), fără a avea o evidență clară a catolicilor, în lipsa unor statistici oficiale, disponibile începând din 1930, dar și a fluctuației populației catolice din alte teritorii, pe baza datelor colectate de către arhiepiscopul latin, în București ființau aproximativ 50.000 credincioși, reprezentând o pondere importantă din totalul celor care participau la liturgiile celebrate în ritul latin, estimați la 62.000 suflete²⁹. Procentual, potrivit estimărilor prelatului, rezultă că 80,65% locuiau în București și 19,35% în restul diecezei. De altfel, cei 12.000 rămași din suma totală, erau răspândiți pe întreg

²² „Monitorul Oficial al României”, s.n., Partea 1, nr. 126, miercuri, 12 iunie 1929, p. 4480.

²³ AARCAI/ GYÉL, I. 1a., 1932, categoria 4, doc. nr. 1441 și 1895.

²⁴ AAS, XXII, vol. XXII, Roma, Typis Polyglottis Vaticanis, 1930, p. 385.

²⁵ „Monitorul Oficial al României”, s.n., Partea 1, nr. 126, miercuri, 12 iunie 1929, p. 4480.

²⁶ Cf. AAS, IX, vol. IX, part. II, Roma, Typis Polyglottis Vaticanis, 1917, p. 70. Vezi: *Codex Juris Canonici*, 1917, titlul VII, cap. I, can. 329.

²⁷ Cf. *Acta Leonis XIII*, vol. XIII, Romae, ex Typographia Vaticana, 1884, p. 216–217.

²⁸ Vezi Raymund Netzhammer, *Reședința episcopală din București. O contribuțiune la istoria arhidiecezei*, București, Atelierele Grafice Socec, 1923, p. 5.

²⁹ *Raymund Netzhammer în România, pe urmele spiritului locului*, coord. Violeta Barbu și Nikolaus Netzhammer, București, Edit. Academiei Române, 2014, p. 38.

teritoriul Munteniei, Olteniei și Dobrogei. Majoritatea rezidau în mediul urban și doar 4380 catolici locuiau la sate. În Cioplea și Popești, locuiau 2.000 suflete, de etnie bulgară, iar în satele dobrogene – Caramurat, Culelia și Malcoci – 1.900 germani, restul aflându-se în filialele parohiilor rurale³⁰. O importantă comunitate catolică prezentă în București, era cea formată din coloniști italieni care, începând cu anul 1915 dispunea de o parohie proprie, estimată la 7000 suflete³¹. Cele 17 parohii din mediul rural, dintre cele 22 existente, aveau o situație precară, cu o populație aflată în nevoi și amenințată cu dispariția, fiind mai degrabă în descreștere. La începutul secolului XX, Arhidieceza de București era formată din 22 parohii, cu filialele aferente, fiind deservită de 43 preoți, dintre care 12 clerici erau canonici metropolitani³². În afara *Schematismelor* menționate în prezentul studiu, cele din anii 1933, 1937, respectiv 1940, singurele disponibile pentru perioada studiată, arhiepiscopul-mitropolit Alexandru-Theodor Cisar transmite, către parohiile arhidiecezei, o serie de circulare, în care se prezintă doar oficiile deținute de preoții catolici și parohiile aferente, fără a se insera date statistice. Circularele emise de înaltul cleric, cu o frecvență de șase luni, între luna mai 1939–decembrie 1943, înlocuiesc *schematismele*. De notat este faptul că, nici documentele mai sus-enunțate nu furnizează informații complete, neoferind, în afara oficiilor preoțești, pentru fiecare parohie în parte, nici un alt detaliu privind ponderea catolicilor din Regat. De aceea, singurele date disponibile sunt cele prelucrate de autor, în confruntare cu informațiile oferite de Raymund Netzhammer, dar și în raport cu datele din schematismele. Raportat în procente, distribuția parohiilor arhidiecezei se prezenta, la începutul secolului XX, astfel: în mediul rural 77,27% și doar 22,73% în mediul urban. În anul 1937, situația prezentată în *Schematismus cleri archidiocesani*, aferentă acestui an, este net diferită de cea prezentă la începutul secolului, fiind consemnate doar 12 parohii în mediul rural și 24 în mediul urban³³. Totodată, în perioada tratată sunt menționate 6 noi filiale, 7 capele ale institutelor de viață consacrată (clazuri de călugări și călugărițe), la orașe, și 6 capele ale arhidiecezei, dintre care 5 la orașe și 1 la sate³⁴. Prin suprimarea a 5 dintre parohiile din mediul rural și activarea a 19 parohii în mediul urban, rezultă un raport de 66,67% parohii în mediul urban și 33,33% în rural. Din punct de vedere administrativ, arhidieceza dispunea de un capitol al catedralei „Sfântul Iosif”, în care 6 canonici erau membrii titulari și 6 onorifici, 5 dintre aceștia deveniseră prelați papali. Sub aspect organizatoric, existau 10 consilieri ecleziastici, 1 arhidecan, 4 decani (protopopi)³⁵, un tribunal matrimonial de primă instanță și un altul de recurs, 2 cenzori, 1 consiliu administrativ, 7 examinatori pro-sinodali, conduși de un președinte³⁶. Aula episcopală și metropolitană era formată din: vicar

³⁰ *Ibidem*, p. 39–40.

³¹ Ion-Dumitriu Snagov, 1999, p. 27.

³² Raymund Netzhammer în *România, pe urmele spiritului locului*, 2014, p. 46–47.

³³ „Schematismus cleri archidiocesi latini Bucharestiensi”, 1937, p. VI–VII.

³⁴ *Idem*.

³⁵ *Ibidem*, p. III.

³⁶ *Ibidem*, p. IV.

general, cancelar, econom general, ceremonier, secretar, contabil, jurisconsult, notar, medici ai aulei și seminarului³⁷. Potrivit *Schematismului Mitropoliei Latine de București*, elaborat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, la 15 decembrie 1940, arhidieceza dispunea de un capitol al bisericii catedralei, format din 6 canonici titulari și 5 onorifici, 4 prelați papali, 5 consilieri ecleziastici și 5 decani arhidiecezani³⁸. În această perioadă, datorită situației întâlnite în Regatul României, dar și în Europa, generată de a doua mare conflagrație mondială și de mișcările masive de trupe, arhiepiscopul Alexandru-Theodor Cisar nu mai emite niciun astfel de document, nici nu mai înființează parohii sau filiale. Dar putem afla din informațiile furnizate de acesta din urmă cum era împărțită arhidieceza din punct de vedere administrativ, și anume: un arhidecanat (*Archidacanus Bucharestiensis*) 4 decanate (*Ploieștiensis, Constantiensis, Brăilensis și Craiovensis*), 34 parohii, 24 filiale și 7 capele. Față de celelalte dieceze catolice, unde parohiile erau grupate în special în mediul rural, Arhidieceza de București era formată din 48 (parohii, filiale și capele), care funcționau cu precădere în orașe și doar 17 erau în mediul rural, la sate. Procentual 64,58% dintre parohii funcționau în mediul urban și 35,42% în rural. Acestea erau deservite de un număr de 49 de preoți, dintre care 27 parohi, 9 vicari, 10 rectori și 3 cooperatori³⁹. Dintre acești preoți, 46 erau clerici diecezani și doar 3 aparțineau comunităților de viață consacrată, fiind călugări verbiți sau iezuiți. Clerul diecezan primea instrucția religioasă în propria Academie Teologică, denumită „Duhul Sfânt”, aflată în orașul de reședință episcopal⁴⁰. În același an, trei dintre aspiranții la ordinele sacre au fost sfințiți preoți, unul singur a primit treapta diaconatului și doi seminariști au primit ordinele sacre minore (lectoratul și ostiariatul – *n.n., M.O.*)⁴¹.

Potrivit unui studiu al ministrului Cultelor, Stanciu Stoian, care surprindea situația tuturor cultelor din R.P.R., în anul 1948, Biserica Romano-Catolică totaliza 1.174.111 suflete, aproximativ 8,2% din populația țării, în creștere față de *Recensământul populației* din 1930, când fusese de 6,8%, consemnându-se un spor natural de 1,4%.

În conformitate cu prevederile Concordatului, sub aspect administrativ, ritul latin din România era configurat astfel: 1 mitropolie, 4 dieceze (în fapt, funcționând 5 dieceze, cu structurile aferente – *n.n., M.O.*), 23 protopopiate (decanate), 1012 parohii și filiale, 665 preoți și diaconi, adică un episcop la 234.822 credincioși, respectiv un preot deservind circa 1765 credincioși⁴². La începutul

³⁷ Idem.

³⁸ „Schematismus cleri archidiocesi latini Bucharestiensis”, 1940, p. IV.

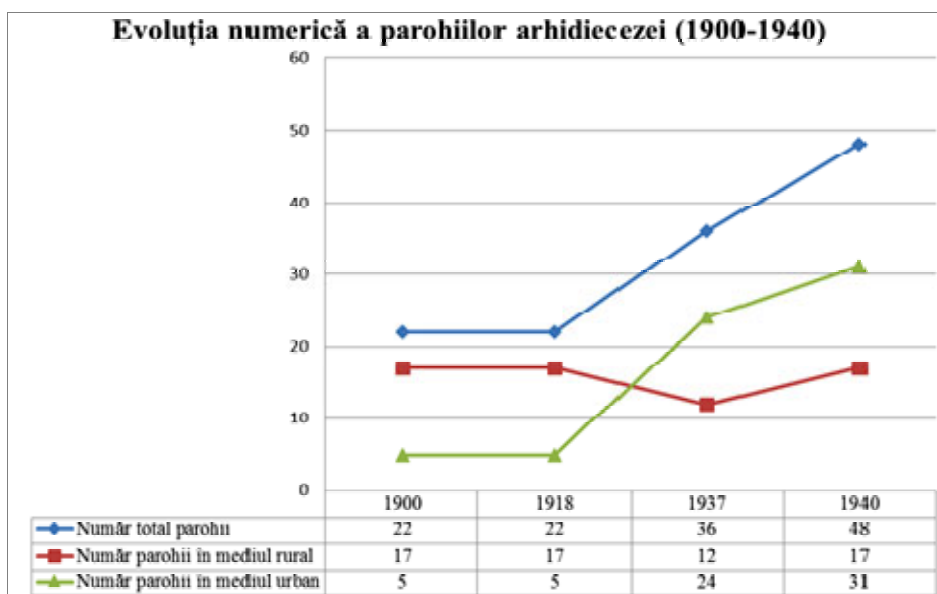
³⁹ Idem.

⁴⁰ „Schematismus Archidioceseos Romano-Catholicae Bucarestiensis pro anno Domini MCMXXXIII”, București, 1933, p. 31.

⁴¹ „Schematismus cleri archidiocesi latini Bucharestiensis”, 1940, p. III-VI.

⁴² Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale (infra: SANIC), fond C.C. al P.C.R., Secția Administrativ-Politică, dosar 76/1949, f. 22. Potrivit raportului lui Stanciu Stoian, fiecărui cleric catolic de rit latin îi reveneau aproximativ 1000 credincioși. Am refăcut calculele inițiale consemnând cifrele reale.

anului 1948, în Republica Populară Română funcționau 5 episcopi romano-catolici, dintre care: 1 arhiepiscop-mitropolit, respectiv 4 episcopi rezidențiali⁴³, 6 curii episcopale și 6 capitluri diecezane⁴⁴. Raportat la patrimoniul material deținut, pe întreg teritoriul țării, aceeași Biserică dispunea de: 16.009 hectare teren arabil, 4400 hectare păduri și 1642 clădiri⁴⁵. Din analiza lui Stanciu Stoian nu rezulta care erau cifrele aferente fiecărei dieceze în parte, nici dacă se făcea referire exclusiv la patrimoniul aceluiași stucturi ecleziale sau era vorba despre patrimoniul deținut de congregațiile sau ordinele religioase, ori despre bunuri deținute în comun.

Tabel 1. Evoluția numerică a parohiilor Arhidiecezei Romano-Catolice de București

Arhidieceza de București este menționată în *Annuario Pontificio per l'anno 1948*, indicându-se următoarele cifre: 59 biserici, 34 parohii, 51 preoți diecezani, 14 preoți-călugări, 3 mănăstiri, 6 azile, 140 pensionari aflați sub îngrijire – toate acestea raportate la 120 mii credincioși, din totalul de 7 milioane locuitori, cât aveau la acel moment împreună teritoriile istorice Moldova și Țara Românească, reprezentând o proporție de 1,71% din totalul populației⁴⁶. Procentual, dintre preoții care slujeau pe teritoriul arhidiecezei 21,54% erau călugări și 78,46% preoți

⁴³ Idem, dosar 50/1949, f. 18.

⁴⁴ Idem, dosar 76/1949, f. 52-54.

⁴⁵ Idem, dosar 76/1949, f. 22.

⁴⁶ „Annuario Pontificio per l'anno 1948”, Città del Vaticano, Tipografia Poliglotta Vaticana, 1948, p. 13; SANIC, fond Departamentul Cultelor, Direcția de Studii, dosar 86/1949, vol. 6, f. 6. Documentele din Arhivele Naționale, în lipsa unei statistici oficiale, preiau informațiile din Anuarul Pontifical. Demn de menționat este faptul că, printre datele culese cu prilejul recensământului din 1948, nu se regăsesc și informații privind apartenența cetățenilor țării la vreo confesiune.

seculari. Analizând conținutul documentului invocat, constatăm că cifrele cuprind și Dieceza de Iași, structură eclezială aflată sub jurisdicția arhiepiscopului de București⁴⁷. Dacă celelalte cifre corespund stării de fapt, numărul real al catolicilor – din Muntenia, Oltenia și Dobrogea – fiind de 60.000 suflete, constatăm că procentual se înregistrează o valoare reală de 0,86% din totalul populației țării, iar un preot slujea în medie unui număr de 923 credincioși.

În statisticile disponibile, în Anuarul Pontifical mai sus-menționat, situația nu este foarte diferită față de *Schematismul* din 1940. Diferențele dintre cele două surse citate, sunt date de numărul de preoți nou-sfințiți, precum și de călugării și călugărițele care vin în România pentru a le acorda asistență copiilor bolnavi și părăsiți, văduvelor și orfanilor rezultați în urma pierderii unuia dintre părinți pe timpul războiului.

Totodată, Arhidieceza Romano-Catolică de București mai dispunea de instituții de binefacere, internate, cantine, școli, terenuri, bunuri imobile, arhive – toate acestea confiscate începând cu anul 1948⁴⁸. Școlile erau conduse de congregațiile călugărești și ordinele religioase: Frații Școlilor Creștine, Institutul „Notre Dame de Sion” și Frații din Congregația „Maicii Domnului”⁴⁹. Printr-o suită de măsuri, cuprinzând o serie de legi abuzive, au fost naționalizate clădirile și închise 8 școli primare din București, 3 licee, 4 școli parohiale, 3 școli ale Institutului Sfânta Maria (Brăila, Craiova și Turnu-Severin), o academie teologică, multe instituții de binefacere, precum un spital (actualul Spital Parhon) și mai multe azile⁵⁰. Pentru a nu fi arestați, dintre cei 588 de călugări și călugărițe care făceau parte din 4 congregații și ordine masculine și 3 feminine, și care activau pe tărâm cultural-recreativ, caritativ și social, o mare parte a trebuit să părăsească țara⁵¹. În acest context tulbure pentru Biserică, aceasta pierdea aproape tot patrimoniul material și cultural de care dispunea, rămânând, însă, cu cel spiritual, manifestând o opoziție fățișă față de noul regim. De semnalat este faptul că, în anul 1948, dintre ordinele religioase care trebuiau desființate și funcționau pe teritoriul canonic al Arhidiecezei de București, raportat la procentul respectiv, putem enumera următoarele: Congregația „Frații Școlilor Creștine” cu 38 membri, Congregația „Sfânta Maria” – 244 călugărițe, Congregația „Notre Dame de Sion” – 77 surori, Congregația Misiunii Oradea – 2 suflete, „Congregația Mechitariștilor” – o persoană,

⁴⁷ „Anuario Pontificio per l’anno 1948”, p. 13.

⁴⁸ Prin decretul 175, din 3 august 1948, care privea reforma învățământului, toate acestea au fost naționalizate abuziv.

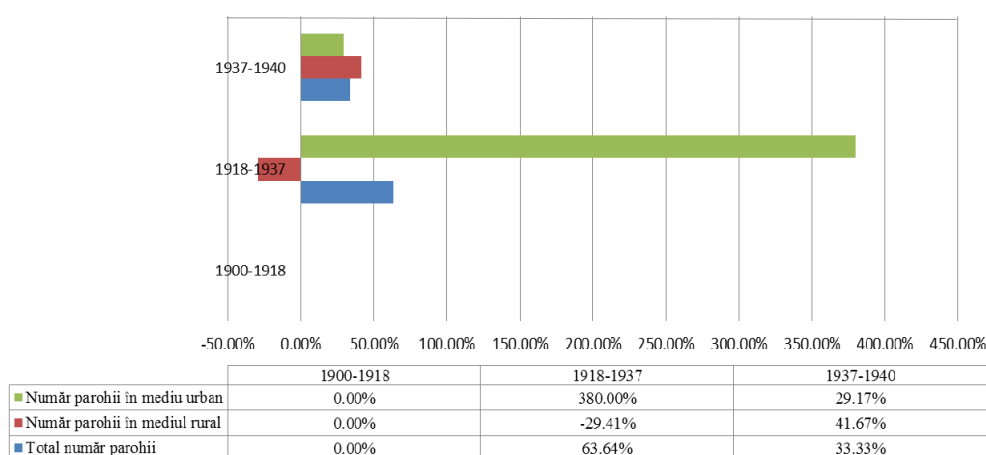
⁴⁹ Cf. *Biserica Romano-Catolică din România în timpul prigoanei comuniste (1948–1989)*, coord. Dănuț Doboș, Iași, Edit. Sapienția, 2008, p. 39. A se consulta obligatoriu Pierre Gherman, *L’âme roumaine écartelée*, Paris, Edit. Du Cèdre, 1955, care prezintă documentele legate de persecuția antiromano-catolică, indiferent de originea etnică a catolicilor latini, persecuția împotriva monahismului catolic, mișcarea colaboraționiștilor, dar și răspunsul Sfântului Scaun la aceste persecuții, p. 159–200.

⁵⁰ *Biserica Romano-Catolică din România în timpul prigoanei comuniste (1948–1989)*, 2008, p. 38–39.

⁵¹ SANIC, fond Departamentul Cultelor, Direcția de Studii, dosar 80/1948, vol. 10, f. 5.

Congregația „Surorilor Sociale” – 9, „Societatea lui Isus” – 29 clerici, Congregația „Surorilor Oblate Asumpționiste” – 50 membre, Congregația „Părinților Asumpționiști” – 25 frați, Congregația Surorilor „Buna Vestire” – 15 membre⁵². În general, acolo unde tabelele indicau un număr diferit de membri, fluctuația persoanelor consacrate – călugări și călugărițe – se putea justifica prin strămutările lor în alte dieceze catolice, unde respectivele comunități aveau mănăstiri. Sub aspect numeric, putem constata următoarele date: călugărițe 397 suflete, iar călugări 93 persoane. Din totalul celor 490 persoane consacrate, 81,02% erau călugărițe și 18,98% călugări.

Evoluția procentuală a parohiilor arhiecezei (1900-1940)

Tabel 2. Evoluția procentuală a parohiilor arhiecezei

Concluzii

În rândurile de mai sus, am tratat, din datele disponibile, Arhieceza Romano-Catolică de București, prezentând, totodată, acele schimbări survenite la nivelul provinciei catolice de rit latin, pentru perioada cuprinsă între 1918-1948. Desigur, în cadrul analizei conceptuale, am identificat și multe lipsuri, datorate absenței documentelor care să trateze, sub aspect numeric, această structură eclezială. De altfel, chiar și în actele elaborate în cadrul Bisericii, lipseau uneori informații cu caracter apreciabil (ex: numărul parohiilor, al credincioșilor, situația procentuală a acestora etc.), ori acelea care erau prezente într-un document, nu se mai regăseau în celelalte emise ulterior. De aceea, o comparație între datele dintr-un *Schematism* cu celelalte era un demers imposibil de realizat. Din acest motiv, în absența unei rigori științifice pentru furnizarea de izvoare relevante, nici către Roma nu au fost transmise astfel de informații.

⁵² SANIC, fond Ministerul Cultelor și Artelor, dosar 20/1949, f. 36.